३ मेत्तसुत्तं

(पालि साहित्यातील खुद्दकनिकायातील सुत्तनिपात या काव्यमय ग्रंथातून हे प्रस्तूत सुत्त घेतले असून यातील सुत्तांमध्ये बौद्ध धम्मातील सिद्धांताचे मार्मिक वर्णन केले आहे. या सुत्तामध्ये प्राणीमात्राबद्दल मैत्रीभावना ठेवून सर्वांवर प्रेम करावे. हा विचार यातून सांगितलेला आहे. यालाच उत्तमविहार (ब्रह्मविहार) भावना असेही म्हणतात.)

करणीयमत्थकुसलेन, यं तं सन्तं पदं अभिसमेच्च ।
सक्को उजू च सुजू च, सुवचोच'स्स मुदु अनतिमानी ।।१।।

सन्तुस्सको च सुभरो च, अप्पकिच्चोच सल्लहुकवुत्ति ।
सन्तिन्दियो च निपको च, अप्पगब्भो कुलेसु अननुगिध्दो ।।२।।

न च खुद्दं समाचरे किञ्चि, येन विञ्ञू परे उपवदेय्युं।
सुखिनो वा खेमिनो होन्तु, सब्बे सत्ता भवन्तु सुखितत्ता ।।३।।

ये केचि पाणभूतत्थि, तसा वा थावरा अनवसेसा ।
दीघा वा ये महन्ता वा, मज्झिमा रस्सकाणुथूला ।।४।।

दिट्ठा वा येव अदिट्ठा ये च, दूरे वसन्ति अविदूरे ।
भूता वा संभवेसी वा, सब्बे सत्ता भवन्तु सुखितत्ता ।।५।।

न परो परं निकुब्बेथ, नातिमञ्ञेथ कत्थचि नं कञ्चि ।
व्यारोसना पटिघसञ्ञा, नाञ्ञमञ्ञस्स दुक्खमिच्छेय्य ।।६।।

माता यथा नियं पुत्तं, आयुसा एक पुत्तमनुरक्खे ।
एवंपि सब्बभूतेसु, मानसं भावये अपरिमाणं ।।७।।

मेत्त च सब्बलोकस्मिं, मानसं भावये अपरिमाणं ।
उध्दं अधो च तिरियं च, असंबाधं अवेरं असपत्तं ।।८।।

तिट्ठं चरं निसिन्नो वा, सयानो वा यावतस्स विगतमिध्दो ।
एतं सतिं अधिट्ठेय्य, ब्रह्ममेत्तं विहारं इधमाहु ।।९।।

दिट्ठिं च अनुपगम्म सीलवा, दस्सनेन सम्पन्नो ।
कामेसु विनेय्य गेधं, नहि जातु गब्भसेय्यं पुनरेती'ति ।।१०।।

(सुत्तनिपात)

शब्दार्थ / सद्दत्थ

अभिसमेच्च (पू.क्रि.) – पूर्ण विचार करून, चांगल्याप्रकारे समजून

सुजू (वि.) – सरळ

अप्पकिच्च (वि.) – अल्पकाम, सोपेकाम,

सक्को – शक्य, संभव

उजु (वि.) – सरळ

उजू च सुजू च – सरळात सरळ

सल्लहुक (वि.) – हलका, चपळ

निपक (वि.) – हुषार, दक्ष, तत्पर, बुध्दीमान
अननुगिध्दो – अतिलोभ न बाळगणारा
किञ्चि (अ.) – काहीही
व्यारोसना – राग, क्रोध
असपत्त – स्नेहपूर्ण, दूजाभाव नसलेला
ब्रह्मविहार (न.पु.) – चित्ताची विशुध्द स्थिती, मैत्री, करुणा मुदिता व उपेक्षा

पटिघ (पु.) – क्रोध, राग, द्वेष, मत्सर
अधो (अ.)– खाली
निफुल्ला – फसविणे
पटिघसञ्ञा – द्वेष बुध्दी
गेध (पु.)– लोभ, माया, आशा

अभ्यास

पालि समानार्थी शब्द

निपक – पण्डित
सल्लहुक – चपल
गेध – लोभ
निकुब्ब – वञ्चि, वञ्चन
महन्त – विलास

जोड्या लावा

'अ' गट	'ब' गट
१. उ–जू च	१. दस्सनेन सम्पन्नो
२. सब्बे सत्ता	२. नियं पुत्तं
३. माता यथा	३. सुजू च
४. अनुपगम्म सीलवा	४. भवन्तु सुखितता

प्रश्न:– मेत्तसुत्तातील मैत्रीभावना स्पष्ट करा.

❑❑❑